

ધોરણ :- 8

ગુજરાતી

પુનરાવર્તન

11 થી 16

Sem : 2

પ્રશ્ન 1. નીચેના પ્રશ્નોના ઉત્તર લખો :

(1) બાના હૃદયના સ્નેહનું તમારા શબ્દોમાં વર્ણન કરો.

➤ ધરમાં ફક્ત વૃદ્ધ માતાપિતા તથા વિધવા ફોઈ જ રહે છે. માત્ર દિવાળીની રજાઓમાં ધરનું વાતાવરણ બાનાં પુત્રો, પુત્રવધૂઓ તથા તેમનાં સંતાનોથી હર્યુભર્યું અને આનંદકિલ્લોલથી ગુંજુ ઉઠે છે. બાની ખુશી સમાતી નથી. રજાઓ પૂરી થતાં બા સવારે પોતાના મોટા પુત્રને તેના કુટુંબ સહિત વળાવી આવે છે.

»બપોરે બા એના નાના બે પુત્રોને અને તેમની નવપરિણીત
પુત્રવધૂઓને વળાવીને પાછી આવે છે. બાથી સંતાનોના વિયોગની
વેદના સહન થતી નથી અને તે ઘરમાં દખલ થતાં જે પગથિયે બેસી
પડે છે. આમ, 'વળાવી બા આવી' કાવ્યમાં કવિએ બાનો એમનાં
સંતાનો પ્રત્યેનો સ્નેહ વ્યક્ત કર્યો છે.

(2) નવા વર્ષના સંકલ્પોમાં લેખકે માનવીના મનની કઈ નબળાઇને કેન્દ્રમાં રાખીને હાસ્યલેખ સજથો છે ?

►માનવી સંકલ્પ કરે છે, પણ એ પાણી શકતો નથી. એ માટે ત એક કે બીજા બહાને મનને મનાવ્યા કરે છે. માનવસ્વભાવની આ એક નબળાઇ છે. એ નબળાઇને કેન્દ્રમાં રાખીને લેખકે હાસ્યલેખ સજથો છે.

(3) હર વખત શું માત થઈ જવું દુઃખોથી ? આ પંક્તિના જવાબમાં કવિ શું કહે છે ?

> જીવનમાં અનેક વાર દુઃખો આવે છે તો શું હર વખતે દુઃખોથી પરેશાન થઈ જવું? આ તો આપણે દુઃખોથી હારી ગયા કહેવાઈએ. એના જવાબમાં કવિ પડકાર ફેંકે છે કે હવે દુઃખોથી હારવું નથી. હિંમતથી એનો સામનો કરીને દુઃખોને જ પરાણિત કરીએ.

(4) શું નિખિલરાયનું અંજન પ્રત્યેનું વર્તન યોગ્ય છે ? – પાઠના આધારે
લખો.

► નિખિલરાય હંમેશાં અંજનને ટેકતા રહે છે. તેઓ એને એની
મનગમતી પ્રવૃત્તિ કરવા દેતા નથી. તેઓ એની કુતૂહલવૃત્તિને દ્વારી
દે છે. અંજનનાં આંગળાં અને કપડાં પર શાહીના ડાઘ જોઈને
નિખિલરાય અંજનને શખ્સ લગાવી દે છે અને કહે છે, કેમ ? કોઈ
રંગારાને ત્યાં નોકરી લેવી છે કે શું ?' આથી ડરને લીધે તને તાવ
આવી જાય છે. પિતા તને રમવા દેતા નથી.

› તેની પાસેથી તેનાં રમકડાં લઈ કે છે. તેની માને પણ અપમાનિત કરે છે. અંજન કેવળ ભણે અને બીજું કાંઈ જ ન કરે એવું તેઓ હશે છે. બાળક સાથે આવું વર્તન કરવાથી બાળકનો વિકાસ રૂધાઈ જાય છે. એ હંમેશાં ભયભીત રહે છે. આમ, નિખિલરાયનું અંજન પ્રત્યેનું વર્તન બિલકુલ યોગ્ય નથી.

પ્રશ્ન 2. નીચે આપેલ ફકરામાંથી પ્રશ્નો બનાવો :

હિંમતે મર્દા... તો મદદે ખુદા. આ કહેવતને સાર્થક કરતી પ્રવૃત્તિ એટલે સ્કાઉટિંગ - ગાઇડિંગ પ્રવૃત્તિ - તમામ પ્રવૃત્તિઓ કરતાં લિંગ પ્રકારની છે. દરેક પ્રવૃત્તિમાં સ્વાર્થ અને બદલાની ભાવના હોય છે. જ્યારે આ પ્રવૃત્તિમાં બદલાની ભાવના વગર નિઃસ્વાર્થ કામ કરવાની વાત છે. કોઈની આગામ હાથ લંબાવવાની વાત જ નથી. કામ કર્યે જાઓ જોવાવાળો જુએ જ છે. બદલો મળશે જ એ વાત નક્કી જ છે અને તે પ્રમાણે જ થાય છે.

- (1) 'હિંમતે મર્દી તો મદદે ખુદા' – આ કહેવતને સાર્થક કરતી કઈ પ્રવૃત્તિ છે ?
- (2) આ પ્રવૃત્તિ અને અન્ય પ્રવૃત્તિ વચ્ચે શો ફરક છે ?
- (3) કામ કરનારને કઈ બાબતની ખાતરી આપવામાં આવી છે ?

પ્રશ્ન 3. નીચેના શબ્દોના અર્થે આપો :

(અ)

1. ઉવેખવું	- ઉઘેડવું
2. ફિલસ્ફ્ફી	- તત્ત્વજ્ઞાન
3. હૃદ્ભર	- કસબ
4. અંતેવાસી	- ચળવળ
5. મુદ્રાલેખ	- ઈચ્છા, ઈરાદો

(બ) નીચેના શબ્દોની જોડણીમાંના દોષો ફર કરો :

1. પરીસ્થિતિ	- પરિસ્થિતિ
2. અઠવાડીયું	- અઠવાડિયું
3. પ્રતીદિન	- પ્રતિદિન
4. જાન્યુવારિ	- જાન્યુઆરી
5. વીશ્વામીત્ર	- વિશ્વામિત્ર

(ક) કોઈ પણ બે વિચાર-પંક્તિઓ પાઠ્યપુસ્તક બહારથી શોધી
બંનેના વિચારવિસ્તાર કરો.

(૧) ટિપાય તો મૃષ્ણય ઘાટ શૈ શકે, દટાય તો બીજ વૃક્ષ બની શકે;
સુકાય તો બિંદુ નલે ચડી શકે, સમર્પણે માનવી દેવ શૈ શકે.

►માટી જેમ પિસાય અને ટિપાય તેમ મુલાયમ બને અને તેમાંથી
મનગમતો ઘાટ ઘડી શકાય. એ જ રીતે બીજ જમીનમાં દટાય તો જ
તેમાંથી અંકુર ફૂટે અને કાળકમે તે ફળકુલથી લચી પડતું વૃક્ષ બને.
જળબિંદુ જો સુકાય તો જ તે મેઘ બની શકે.

- કેવળ ખાઈપીને અને મોજમજા કરીને માનવી દેવ ન બની શકે. તે દેશ માટે, સમાજ માટે અને જગતના કલ્યાણ માટે કષ્ટ સહન કરે, ત્યાગ કરે અને કંઈક ન્યોછાવર કરે તો જ તે દેવનું પદ પામી શકે.
- આમ માટી, બીજ અને બિંદુના ઉદાહરણ દ્વારા અહીં કવિ માનવીને સમર્પણની ભાવના કેળવવાની શીખ આપે છે. રવિશંકર મહારાજે કહેલું : 'ધસાઈને ઊજળા થઈએ."

(2) પૃથ્વી ઉંગે ઉછરેલ માનવી,
હું માનવી માનવ શાઉં તો ઘણું.

- પ્રસ્તુત પંક્તિઓમાં કવિ કહે છે કે પૃથ્વીમાતાના ખોળામાં ઉછરેલો
માનવી ભલે મહાસિદ્ધિ ન પામી શકે, તે માનવતાના ગુણોવાળો
'માનવી' બને તો એટલું પણ પૂરતું છે.
- આપણે માનવી તરીકે જન્મયા છીએ તો સાચા માનવ બનીએ.
મહાન સિદ્ધિ હંસલ કરવી એ મનુષ્યના હાથની વાત નથી.

- બધા માનવીઓ મહાસિદ્ધિ મેળવી શકતા નથી. પરંતુ માનવા થવું એ માનવીના હાથની વાત છે. મહાસિદ્ધિ હંસલ કરનારા માનવીમાં પણ જો દયા, પ્રેમ, ઉદારતા, પ્રામાણિકતા, સત્યનિષ્ઠા અને સેવાભાવના જેવા, સાચા માનવના ગુણો ન હોય તો તે ખરો 'માનવ' નથી. મનુષ્ય ભલે દાક્તર બને, વકીલ બને, ઇજનેર બને કે વિજ્ઞાની બને, પરંતુ તે માનવ ન બને તો તેની કિંમત એકડા વિનાના મીડા જેવી છે.
- આપણે સાચા માનવ બનીને ધરતીમાતાનું ઝણા ચૂકવીએ.

(S) નીચેના શબ્દોના વિરુદ્ધાર્થી શબ્દો લખો :

(1) સમર્થ અસમર્થ

(2) અલિત અસ્મલિત

(3) ઈચ્છા અનિચ્છા

(4) સંયુક્ત વિભક્ત

(5) પ્રવૃત્તિ નિવૃત્તિ

પ્રશ્ન 4. નીચેની કાવ્યપંક્તિઓનો ભાવાર્થ લખો :

‘હોઈએ ત્યાં હેકતું કરીએ બધુંયે,

ઘર, નગર, આખું જગત રળિયાત કરીએ.’

►જ્યાં જ્યાં આપણી હાજરી હોય ત્યાં ત્યાં સઘળું આપણા ગુણોથી એવું
મહેકતું કરી દઈએ કે જેથી આપણું ઘર, શહેર અને સમગ્ર વિશ્વ એ
મહેકથી શોલ્લી ઉઠે.

THANKS

FOR WATCHING